

Romantyczna wizja rzeczywistości na podstawie fragmentu ballady *Świtez* Adama Mickiewicza

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Gra edukacyjna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Urszula Sokółska, *Język opisów natury w „Balladach i romansach” Adama Mickiewicza*, „Białostockie Archiwum Językowe” 2006, nr 1, s. 122.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Świtez*.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Świtez*, [w:] tegoż, *Poezje*, t. 1, Kraków 1922.
- Źródło: Anna Nasiłowska, *Nowa historia literatury polskiej*, Warszawa 2019, s. 182–183.
- Źródło: Urszula Sokółska, *Język opisów natury w „Balladach i romansach” Adama Mickiewicza*, „Białostockie Archiwum Językowe” 2006, nr 1, s. 113–114.
- Źródło: Urszula Sokółska, *Język opisów natury w „Balladach i romansach” Adama Mickiewicza*, „Białostockie Archiwum Językowe” 2006, nr 1, s. 114–115.
- Źródło: Urszula Sokółska, *Język opisów natury w „Balladach i romansach” Adama Mickiewicza*, „Białostockie Archiwum Językowe” 2006, nr 1, s. 115.

Romantyczna wizja rzeczywistości na podstawie fragmentu ballady *Świtez* Adama Mickiewicza

Ludolf Bakhuizen, *Rozbicie okrętów w czasie sztormu 1-3 marca 1694 r.*, ok. 1694

Źródło: Muzeum Narodowe w Warszawie, domena publiczna.

((Adam Mickiewicz

Świtez

[...]

Tak w noc, pogodna jeśli służy pora,
Wzrok się przyjemnie ułudzi;
Lecz żeby w nocy jechać do jeziora,
Trzeba być najśmielszym z ludzi.

Bo jakie szatan wyprawia tam harce!
Jakie się larwy szamocą!
Drzę cały, kiedy bają o tym starce,
I strach wspominać przed nocą.

[...]

Źródło: Adam Mickiewicz, *Świtez*, [w:] tegoż, *Poezje*, t. 1, Kraków 1922.

Tak pisze Adam Mickiewicz w balladzie *Świtez*, której akcja rozgrywa się nad jeziorem położonym niedaleko Nowogródka. W *Balladach i romansach* (1822) litewskie jeziora nie są

tylko tłem rozgrywających się wydarzeń czy elementem krajobrazu, który kusił swoją malowniczością. „Wabią te wody obietnicą miłości, ale i straszą grozą śmierci. Święte są – wszakże kryją w swych toniach odwieczną wierność ojczyźnie i pamięć najwyższego dla niej oddania [...] – lecz i brzemienne okropnością, niezbadane, niedocieczone, zwodnicze”^{*}.

Twoje cele

- Przypomnisz sobie, jakie znaczenie romantycy przypisywali naturze.
- Wyjaśnisz, jaką funkcję w balladzie *Świtez* pełni woda.
- Przeanalizujesz balladę *Świtez* Adama Mickiewicza, zwracając uwagę na właściwą ścieżkę analizy i interpretacji.

Przeczytaj

((Anna Nasiłowska

Nowa historia literatury polskiej

Dla romantyków [\[ballada\]](#) był to gatunek szczególny, gdyż wprowadzał element cudowności i grozy, mogły się tu pojawiać widma i upiory, dawał możliwość twórczego opracowania wątków rycerskich i ludowych, związanych z konkretnym regionem czy nawet miejscem. Łączył się więc z kultem dawności, rycerskiej przeszłości i regionalizmem. [...] W *Balladach i romansach* dla poety interesujący jest przede wszystkim ludowy sposób rozumowania, uwzględniający cudowność, moralizm i bliskość natury.

Źródło: Anna Nasiłowska, *Nowa historia literatury polskiej*, Warszawa 2019, s. 182–183.

Świat ukazany w balladzie *Świteź*, opublikowanej w 1822 w tomiku *Ballady i romanse*, jest złudny, pełen dziwnych, niewytłumaczalnych, fantastycznych zjawisk, wymyka się racjonalnemu poznaniu. Przyroda zaskakuje, jest niezwykła, nie poddaje się racjonalizacji, rozgrywają się na jej tle tajemnicze wydarzenia. Narrator opowiada o świecie jak gawędziarz – prostym językiem, bliskim przeciętnemu odbiorcy, pozbawionym ozdobników, z rzadka opis jest poetyzowany. Podmiot liryczny ballady jest niepewny, jak interpretować zjawiska, które postrzega zmysłami. Przyznaje się do niewiedzy na temat opisywanego świata. Przytacza różne opowieści (ludowe), ale nie ocenia ich i nie rozstrzyga, czy są prawdziwe. Okazuje się, że empiryzm w poznawaniu świata zawodzi.

((Adam Mickiewicz

Świteź

Ktokolwiek będziesz w nowogródzkiej stronie,
Do Płuzyn ciemnego boru
Wjehawszy, pomnij zatrzymać tve konie,
Byś się przypatrzył jezioru.

Świteź tam jasne rozprzestrzenia łona,
W wielkiego kształcie obwodu,
Gęstą po bokach puszcza oczerniona
A gładka jak szyba lodu.

Jeżeli nocną przybliżysz się dobą
I zwrócisz ku wodom lice,
Gwiazdy nad tobą i gwiazdy pod tobą,
I dwa obaczysz księżyce.

Niepewny, czyli szklanna spod twej stopy
Pod niebo idzie równina,
Czyli też niebo swoje szklanne stropy
Aż do nóg twoich ugina:

Gdy oko brzegów przeciwnych nie sięga,
Dna nie odróżnia od szczytu,
Zdajesz się wisieć w środku niebokręga,
W jakiejś otchłani błękitu.

Tak w noc, pogodna jeśli służy pora,
Wzrok się przyjemnie ułudzi;
Lecz żeby w nocy jechać do jeziora,
Trzeba być najśmielszym z ludzi.

Bo jakie szatan wyprawia tam harce!
Jakie się larwy szamocą!
Drzę cały, kiedy bają o tym starce,
I strach wspominać przed nocą.

Nieraz wśród wody gwar jakoby w mieście,
Ogień i dym bucha gęsty,
I zgiełk walczących, i wrzaski niewieście,
I dzwonów gwałt, i zbrój chrzęsty.

Nagle dym spada, hałas się uśmierza,
Na brzegach tylko szum jodły,
W wodach gadanie cichego pacierza,
I dziewic żałośnie modły.

Co to ma znaczyć? – różni różnie plotą,
Cóż, kiedy nie był nikt na dnie;
Biegają wieści pomiędzy prostotą,
Lecz któż z nich prawdę odgadnie? [...]

Źródło: Adam Mickiewicz, *Świtez*, [w:] tegoż, *Poezje*, t. 1, Kraków 1922.

Urszula Sokółska

Język opisów natury w „Balladach i romansach” Adama Mickiewicza

Podstawowe komponenty pejzażu ballad, takie jak: ostępy, trzęsawiska, dzikość okolicy, cisza, nagły szum wiatru, noc, wody jeziora lub rzeki oblane blaskiem księżyca, zarośla, stara cerkiew, przykościelny cmentarzyk stanowią romantyczny stereotyp tajemniczości, ale też pociągają za sobą określone, jednoznaczne konotacje **semantyczne**. Poeta osiąga niezwykłą intensyfikację opisu dzięki nagromadzeniu wielu istotnych szczegółów, z rozmysłem wprowadzanej **leksyki**, i chociaż rozbudowanych opisów przyrody jest w *Balladach i romansach* niewiele, to jednak natura urzeka tu swoistym pięknem i niezwykłą plastycznością. W opisach przyrody obserwujemy przemyślany dobór pól znaczeniowych, w istotny sposób wpływających na kształt artystycznej wypowiedzi oraz niezwykłą metodę konstruowania, pełnego pastelowych odcieni, odrealnionego świata przedstawionego. Już pobieżny ogląd zjawisk dotyczących natury wykazuje dominację terminologii związanej z polem semantycznym wody.

Źródło: Urszula Sokółska, *Język opisów natury w „Balladach i romansach” Adama Mickiewicza*, „Białostockie Archiwum Językowe” 2006, nr 1, s. 113–114.

Chrystian Breslauer, *Krajobraz z jeziorem i kościołem gotyckim*, 1863

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Jan Nepomucen Głowacki, *Staw na Groblach i przystań flisaków na Wiśle pod Wawelem*, 1845

Źródło: domena publiczna.

((Urszula Sokółska

Język opisów natury w „Balladach i romansach” Adama Mickiewicza

Konceptualizacja wody w *Balladach i romansach* opiera się na perspektywie szerokiej, gdzie woda pojmowana jest przede

wszystkim jako żywioł wypełniający przestrzeń od ziemi aż do nieboskłonu. Mickiewicz postrzega wodę jako jeden z podstawowych elementów świata oraz jako część wszechświata, kosmosu. Dlatego woda nierozzerwalnie związana jest z niebem:

„Jeśli nocną przybliżysz się doba
I zwrócisz ku wodom lice,
Gwiazdy nad tobą i gwiazdy pod tobą,
I dwa obaczysz księżyce.

Niepewny, czyli szklanna spod twej stopy
Pod niebo idzie równina,
Czyli też niebo swoje szklanne stropy
Aż do nóg twoich ugina,

Gdy oko brzegów przeciwnych nie sięga,
Dna nie odróżnia od szczytu,
Zdajesz się wisieć w środku niebokręga,
W jakiejs otchłani błękitu”

Źródło: Urszula Sokólska, *Język opisów natury w „Balladach i romansach” Adama Mickiewicza*, „Białostockie Archiwum Językowe” 2006, nr 1, s. 114–115.

Christian Breslauer, *Klasztor Maria Lach przy pełni księżyca*, na pierwszym planie dwaj księża w towarzystwie młodzieńca z latarnią, XIX

Źródło: domena publiczna.

Urszula Sokólska

“ *Język opisów natury w „Balladach i romansach”* ”

Adama Mickiewicza

Przymyki *nad, pod*, czasownik *wisieć*, wyrażenia *dwa księżyce, otchłań błękitu*, opozycja *dna i szczytu* pociągają za sobą poczucie bezkresu i bezmiaru oraz wyraźnie uwypuklają ów kosmiczny wymiar przestrzeni zawartej między wodą a niebem. Poeta wydobywa w ten sposób z krajobrazu autentyczny koloryt i niezwykły urok, jakiemu musi ulec każdy, kto zobaczy Świteź w pogodną księżycową noc.

Źródło: Urszula Sokólska, *Język opisów natury w „Balladach i romansach” Adama Mickiewicza*, „Białostockie Archiwum Językowe” 2006, nr 1, s. 115.

“ Urszula Sokólska

Język opisów natury w „Balladach i romansach” ”

Adama Mickiewicza

Natura w poezji romantycznej stanowi istotny element kształtowania atmosfery utworu literackiego. Nierzadko staje się wyrazicielem określonych postaw, sprzyja podnoszeniu emocjonalności tekstu. Jawi się nie tylko jako tło dla ludzkich namiętności i rozgrywających się wydarzeń, ale przede wszystkim jako samodzielny bohater literacki. Wprowadzona do *Ballad i romansów* służy kondensowaniu przeróżnych treści, wywołuje określone skojarzenia i wizje. Mickiewicz z ogromną konsekwencją gromadzi istotne szczegóły, w sposób niezwykle przemyślany i uporządkowany wprowadza elementy leksykalne odpowiadające określonym **desygnatom**, składnikom natury. I choć frekwencja tych nazw jest stosunkowo niewielka, wyraźnie uzależniona od tematyki ballady, to jednak zwraca uwagę jakaś szczególna intensyfikacja i uaktywnianie nawet statycznych zjawisk przyrody. Natura osiąga moc żywiołu, z którym nieustannie, często bez skutku, musi się zmagać człowiek.

Źródło: Urszula Sokólska, *Język opisów natury w „Balladach i romansach” Adama Mickiewicza*, „Białostockie Archiwum Językowe” 2006, nr 1, s. 122.

Julian Fałat, *Świtezia*, pomiędzy 1883–1884

Źródło: domena publiczna.

Słownik

ballada

(gr. *ballo* – miotać się, wł. *ballare* – tańczyć) gatunek literacki pochodzenia ludowego, obejmujący teksty o charakterze epicko-lirycznym, łączący cechy trzech rodzajów literackich: liryki, epiki i dramatu. Mimo różnic w genezie i ewolucji wzorców powieła stałe cechy charakterystyczne: tematem ballad są wydarzenia dziwne i zagadkowe, sposób ujęcia tematu cechuje naiwność i prostota, w balladach występuje jednowątkowa fabuła wzbogacona partiami dialogowymi. W warstwie językowej ballada operuje typowymi środkami poetyckimi: epitetami, porównaniami, powtórzeniami

desygnat

(łac. *designatus* – oznaczony) – rzecz lub obiekt pasujący do danej nazwy, oznaczony przez znak, wyraz, wyrażenie lub pojęcie, na przykład desygnałem słowa „jezioro” jest woda

konceptualizacja

(ang. *conceptualization*) – proces polegający na tworzeniu pojęć na podstawie wiedzy ogólnej przez definiowanie lub ustalanie problematyki

leksyka

(gr. *leksikón*) – słownictwo, zasób wyrazów danego języka

semantyka

(gr. *sēmantikós* – ważny, znaczący) – nauka o znaczeniu wyrazów, także dział językoznawstwa badający związki między wyrażeniami językowymi a przedmiotami lub zjawiskami, pojęciami, do których się odnoszą

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z nagraniem i wymień różnice między postrzeganiem natury w XVIII wieku a w epoce romantyzmu.

Polecenie 2

Opisz, jakie znaczenie romantycy przypisywali żywiołowi, jakim jest woda. Podaj przykłady.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, na czym polega romantyczna koncepcja *natura naturans*.

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, z czego wynikała popularność jeziora Świteż wśród romantyków.

„Ktokolwiek będziesz w nowogródzkiej stronie,

Do Płuzyn ciemnego boru

Wjechawszy, pomnij zatrzymać twe konie,

Byś się przypatrzył jezioru.

Świtez tam jasne rozprzestrzenia łona,

W wielkiego kształcie obwodu,

Gęstą po bokach puszcza oczerniona,

A gładka jak szyba lodu”.

Strofy rozpoczynające balladę Adama Mickiewicza stanowią jeden z pierwszych opisów romantycznej przyrody w naszej literaturze. Już w osiemnastowiecznym nurcie sentymentalnym następowało odejście od utylitarnego pejzażu fizjokratycznego [...] ku naturze nieskrępowanej, swobodnej, autentycznej. Miało to związek z innym spojrzeniem na świat natury. W poprzednich systemach światopoglądowych natura na ogół nie była wyposażona w sobie tylko właściwą, całkiem samoistną postać egzystencji, nie żyła własnym, odrębnym, tajemniczym życiem. W ostatnich dziesięcioleciach XVIII wieku nastąpił radykalny przełom w pojmowaniu natury – za sprawą filozofii [Friedricha] Schellinga zatriumfowała *natura naturans* natura tworząca. Koncepcji nieruchomej drabiny stworzeń, ostro rozgraniczonych „królestw” przyrody (minerały, rośliny, zwierzęta) przeciwstawił Schelling koncepcję jej integralności, której siłą sprawczą jest stale pulsujący, twórczy ruch, generowany przez walkę przeciwieństw w jednorodnym procesie przyrodniczym. W tej koncepcji natura nigdy nie jest, ciągle się staje; to żywe „jestestwo” o rozmiarach globalnych.

Natura przemawia do człowieka, a także przez człowieka. Ważne jest, by człowiek umiał być transmisją tej mocy, by umiał czytać w księdze natury. Czytać, nie tak jak dawniej przez rozumowe opanowanie niezmiennych praw rządzących naturą, lecz poprzez zgłębienie jej sił tajemnych mocą intuicji, natchnienia geniuszu. [...] Język poetycki romantyzmu poprzez „symbole” dążył do objawienia związków – odpowiedniości natury i ducha, do zbliżenia, zrównania i połączenia tego, co „zewnątrzne”, i tego, co „wewnętrzne”, tego co jawne, i tego, co ukryte, tego, co na powierzchni, i tego, co w głębi – zatem do przekazania tajemnicy całości kosmicznej, w której „jedno” ma się zawierać w „drugim”, a obraz – symbol poetycki – dostarcza jedyne go możliwego sposobu przeniknięcia i wchłonięcia tej prawdy. Romantyczne przedstawianie natury nie stawia sobie za główny cel wierne odtworzenie kształtów

zewnątrznych, lecz – jak to postulował Schelling – oddanie zawartej w nich istoty, tego, co „ponad formą” [...].

Woda stanowi dla romantyków nieoceniony żywioł rządzący się swoimi prawami. W poezji XIX-wiecznej jeziora, rzeki, morza uzyskują autonomię, nie będąc już tylko składnikami urody krajobrazu, malowniczymi widokami czy nastrojowym tłem zdarzeń. *Ballady i romanse* Mickiewicza otwierające nowy okres w dziejach literatury polskiej miały przełomowe znaczenie w ukazywaniu wód, a konkretnie litewskich jezior [...]. Wiele podań z terenu Nowogródzczyzny osnutych jest wokół Świtezi. To piękne jezioro, o przezroczystej, kryształowej powierzchni, otoczone gęstym borem, musiało silnie oddziaływać na wyobraźnię prostego ludu, skłonnego upatrywać w każdym zjawisku przyrody niezbadaną tajemnicę. Przeważająca liczba tamtejszych legend mówi o zatopieniu miasta i powstaniu na jego miejscu jeziora. Dlatego nieprzypadkowa jest popularność Świtezi w twórczości młodych romantyków. [...]

Aby doświadczyć „obcowania” z tajemnicą natury, trzeba ją samemu przeżyć. W balladzie *Świtez* nie ma [...] pejzażu „zobiektywizowanego” [...], jest pejzaż ukazany manifestacyjnie w kategoriach jego recepcji i przeżywania przez podmiot – jednostkę ludzką [...]. Widoczne to jest w starannym jakby „przygotowaniu” warunków, jakie musi wpierw spełnić obserwator, by tak i taki ujrzeć pejzaż: oto dokładne „doprowadzenie” obserwatora do brzegu toni, nakaz zatrzymania się przy niej, „zwrócenia ku wodzie lic” [...].

Granice wymiernego świata racjonalistów zostały rozerwane. Przewodnik może przyprowadzić podróżnego na brzeg jeziora, lecz na tym jego rola się kończy. W przestrzeni romantyków „jednostka nie może zorientować się według jakiegoś ogólnego planu, ogólnej dla wszystkich mapy, lecz musi na nowo, dla siebie, rozpoznać i oznaczyć kierunki, nadać im sens wedle własnego czucia, widzenia, według własnej samowiedzy”.

Oko w oko z nieskończonością. [...] jest to nieskończoność nie „obok świata konkretnego i empirycznie definiowalnego, lecz dalszy ciąg tego świata, przedłużenie ze znajomego brzegu w nieznaną otchłań, ze świata twardej i uchwytniej zmysłami materii w świat nieskończoności, nie dający się już zmysłami precyzyjnie uchwycić”. Nocną porą można zajrzeć w głąb jeziora i w głąb własnej duszy. Bo nie tylko świat realny odbija się w zwierciadle wody, lecz także makrokosmos natury odbija się w mikrokosmosie, jakim jest człowiek:

„Jeżeli nocną przybliżysz się doba

I zwrócisz ku wodom lice,

Gwiazdy nad tobą i gwiazdy pod tobą,

I dwa obaczysz księżyce.

[...]

Niepewny, czyli szklanna spod twej stopy

Pod niebo idzie równina,

Czyli też niebo swoje szklanne stropy

Aż do nóg twoich ugina:

Gdy oko brzegów przeciwnych nie sięga,

Dna nie odróżnia od szczytu,

Zdajesz się wisieć w środku niebokręga,

W jakiejś otchłani błękitu”.

Tam, gdzie zawodzą zmysły, trzeba poddać się iluzji. Doświadczenie niepewności sprzyja przeżyciu pokory i podziwu wobec natury. Świtez onieśmiela swoim majestatem i pięknem, a otaczająca je puszcza zazdrośnie strzeże jej brzegów przed intruzami. Stanąwszy nad jej wodami, można przenieść się nie tylko poza granice realności, ale także poza granice historii. Po „drugiej stronie” znajduje się bowiem zatopione w czasach średniowiecza miasto. O jego istnieniu opowiada wyłowiona z jeziora kobieta, przedstawiająca się jako córka władcy tego grodu, Tuhana.

Źródło: Zofia Pomirska, *Wizja Boga w balladzie Adama Mickiewicza „Świtez” (fragmenty)*, „Język – Szkoła – Religia” 2011, nr 6, s. 300–304.

Słownik

fizjokratyzm

(gr. *phýsis* – natura, *krátos* – władza) – kierunek w historii myśli ekonomicznej, powstały pod koniec XVIII wieku we Francji, uznawał rolnictwo za główną siłę napędową gospodarki, ziemię za jedyne źródło bogactwa kraju, zaś pracę na roli za jedyną produktywną pracę

użyteczny

(łac. *utilis* – użyteczny) – użyteczny, także pogląd zaczerpnięty z filozofii i etyki, wartościujący dzieła według ich przydatności dla społeczeństwa

Gra edukacyjna

Polecenie 1

Zagraj i sprawdź swoją wiedzę na temat ballady *Świtez*. Na odpowiedź na wszystkie pytania masz 3 minuty. Jeżeli zdarzyło ci się popełnić błąd, po zakończonym teście sprawdź, które odpowiedzi są nieprawidłowe i spróbuj jeszcze raz.

Test

Zagraj i sprawdź swoją wiedzę na temat ballady "Świtez"

Poziom trudności:

łatwy

Limit czasu:

3 min

Twój ostatni wynik:

—

Uruchom

Polecenie 2

Ułóż pytanie testowe, które mogłoby się pojawić w quizie dotyczącym ballady *Świtez* i daj je do rozwiązania koleżance lub koledze.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Romantyczna wizja rzeczywistości na podstawie fragmentu ballady *Świtezia* Adama Mickiewicza

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
- 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
- 3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;
- 8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
- 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

7) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

9) wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Lektura obowiązkowa

19) Adam Mickiewicz, *Oda do młodości*; wybrane ballady, w tym *Romantyczność*; wybrane sonety z cyklu *Sonety krymskie* oraz inne wiersze; *Konrad Wallenrod*; *Dziady* cz. III;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przypomni, jakie znaczenie romantycy przypisywali naturze;
- wyjaśni, jaką funkcję w balladzie *Świtezia* pełni woda;
- opíše cechy gatunkowe ballady;
- wskaże typowe komponenty pejzażu ballad romantycznych;
- scharakteryzuje sposób, w jaki ukazywano naturę w balladach romantycznych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- e-podręcznik;
- tablica interaktywna lub rzutnik;
- komputery z dostępem do internetu dla uczniów.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Wyświetlenie na tablicy tematu i celów zajęć oraz wspólne z uczniami ustalenie kryteriów sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: Nauczyciel przypomina, że *Ballady i romanse* Adama Mickiewicza uznaje się za tom przełomowy, symboliczne otwarcie polskiego romantyzmu. Prosi uczniów, by korzystając z wiedzy uzyskanej przed lekcją, wskazali te cechy ballady, które stanowiły przełom w odniesieniu do oświeceniowej konwencji poetyckiej.
3. Głośne odczytanie fragmentu ballady zamieszczonego w sekcji „Przeczytaj”.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przytacza krótki tekst dotyczący natury opisanej w balladzie.
„Strofy rozpoczynające balladę Adama Mickiewicza stanowią jeden z pierwszych opisów romantycznej przyrody w naszej literaturze. Już w osiemnastowiecznym nurcie sentymentalnym następowało odejście od utylitarnej pejzażu [...] „uprawnego na kształt ogrodowych grządek”, od form zgeometryzowanych ku naturze nieskrępowanej, swobodnej, autentycznej. Miało to związek z innym spojrzeniem na świat natury. W poprzednich systemach światopoglądowych natura na ogół nie była wyposażona w siebie tylko właściwą, całkiem samoistną postać egzystencji, nie żyła własnym, odrębnym, tajemniczym życiem. [...] Natura przemawia do człowieka, a także przez człowieka. Ważne jest, by człowiek umiał być transmisją tej mocy, by umiał czytać w księdze natury. Czytać, nie tak jak dawniej przez rozumowe opanowanie niezmiennych praw rządzących naturą, lecz poprzez zgłębienie jej sił tajemnych mocą intuicji, natchnienia geniuszu.”
Zofia Pomirska, *WIZJA BOGA W BALLADZIE ADAMA MICKIEWICZA „ŚWITEŻ”*, Uniwersytet Gdański.
2. Uczniowie zapoznają się z całością materiału w sekcji „Przeczytaj”, następnie dyskutują na temat tego, jak przedstawiona została natura w *Świtezi*, ze szczególnym uwzględnieniem motywu wody.
3. Nauczyciel poleca, by uczniowie w parach wykonali polecenia 1 i 2 towarzyszące audiobookowi. Sprawdza poprawność ich odpowiedzi. Następnie uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenia z sekcji „Audiobook”. Po upływie ustalonego czasu uczniowie prezentują swoje odpowiedzi, nauczyciel komentuje je i ocenia.

Faza podsumowująca:

1. Podsumowaniem lekcji jest szybki quiz: nauczyciel prosi, by uczniowie dobrali się w 4-osobowe zespoły. Każda z grup wykonuje zadania w grze edukacyjnej, następnie przygotowuje pytanie na temat ballady, które nie wystąpiło w grze (pytanie rozwiązuje inna grupa). Nauczyciel może ocenić pracę uczniów.

Praca domowa:

1. Zredaguj wypowiedź argumentacyjną na co najmniej 200 słów: Romantyczny stereotyp tajemniczości. Dokonaj interpretacji fragmentu ballady *Świtez* zamieszczonego w sekcji „Przeczytaj”.

Materiały pomocnicze:

- Anna Nasiłowska, *Nowa historia literatury polskiej*, Warszawa 2019,
- Urszula Sokólska, *Język opisów natury w „Balladach i romansach” Adama Mickiewicza*, „Białostockie Archiwum Językowe” 2006, nr 1.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do podsumowania lekcji.